

**Arqueologia de les Societats Caçadores
Recol·lectores**

Codi: 100729
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500241 Arqueologia	OT	3	0
2500241 Arqueologia	OT	4	0

Professor de contacte

Nom: Rafael Mora Torcal
Correu electrònic: Rafael.Mora@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)
Grup íntegre en anglès: No
Grup íntegre en català: Sí
Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Rafael Mora Torcal

Prerequisits

Els propis que marca la normativa del grau.

Objectius

- Apropiar a l'alumnat a la complexitat de la interpretació de les societats caçadores recol·lectores des d'una perspectiva arqueològica
- Reflexió sobre les eines teòriques i metodològiques de l'arqueologia paleolítica;
- Sensibilitzar a l'estudiant dels criteris que defineixen als grups humans, així com de les diverses formes en que s'han organitzat social i econòmicament.
- Es pretén generar una visió crítica de l'estat dels coneixements sobre aquests temes i de com s'han generat.

Competències

Arqueologia

- Contextualitzar els conceptes de la teoria arqueològica i el seu origen, i distingir els principals debats epistemològics i metodològics en les ciències socials.
- Contextualitzar i analitzar processos històrics.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.

- Que els estudiants hagin demostrat que comprenen i tenen coneixements en una àrea d'estudi que parteix de la base de l'educació secundària general, i se sol trobar a un nivell que, si bé es basa en llibres de text avançats, inclou també alguns aspectes que impliquen coneixements procedents de l'avantguarda d'aquell camp d'estudi.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Que els estudiants tinguin la capacitat de reunir i interpretar dades rellevants (normalment dins de la seva àrea d'estudi) per emetre judicis que incloguin una reflexió sobre temes destacats d'índole social, científica o ètica.
- Utilitzar els principals mètodes, tècniques i instruments d'anàlisi en arqueologia.

Resultats d'aprenentatge

1. Aplicar les tècniques i els instruments d'anàlisi adequats als casos d'estudi.
2. Aplicar tant els coneixements com la capacitat d'anàlisi a la resolució de problemes relatius al camp d'estudi propi.
3. Avaluar críticament les fonts i els models teòrics.
4. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa.
5. Conèixer els debats arqueològics principals entorn de la prehistòria.
6. Dominar els processos de canvi que es produeixen a la prehistòria.
7. Dominar en el grau necessari els idiomes rellevants per a la pràctica professional.
8. Expressar-se eficaçment aplicant els procediments argumentatius i textuals en els textos formals i científics
9. Expressar-se en la llengua estudiada, oralment i per escrit, utilitzant el vocabulari i la gramàtica de manera adequada.
10. Identificar el context en què s'inscriuen els processos històrics.
11. Identificar els mètodes propis de l'arqueologia i la seva relació amb l'anàlisi històrica.
12. Interpretar les fonts materials i el registre arqueològic.
13. Mantenir una conversa adequada al nivell de l'interlocutor.
14. Participar en els debats orals realitzats a l'aula de manera crítica i utilitzant el vocabulari de la disciplina.
15. Reconèixer la importància de controlar la qualitat dels resultats del treball i de la seva presentació.

Continguts

1. Conceptes claus en l'estudi de les societats caçadores-recol·lectores. Reflexionant sobre el sentit del passat i el paper de l'Arqueologia Prehistòrica.
2. Com s'han definit els períodes i/o les cultures en les societats prehistòriques.
3. El paper de la Tafonomia i de la mobilitat en la compressió dels grups caçadors-recol·lectors.
4. Els primers homínids. Models de comportament. Fites en el context evolutiu.
5. Identificant els objectes lítics. Paràmetres generals.
6. El concepte d'humanitat.
7. Els orígens de la tecnologia lítica.
8. Els primers instruments: El Lomekwianense i l'Olduvaia. L'entorn i el mode de vida dels primers homínids: Caçador poderós o carronyer marginal.
9. Significat de les acumulacions d'ossos i pedres.
10. H. ergaster/H. erectus i l'origen de l'Achelià a Àfrica.
11. Dinàmiques de canvi tecnològic: de l'Olduvaia a l'Achelià.
12. Poblament del continent Euroasiàtic.
13. Origen del comportament modern. La Middle Stone Age (MSA) i la Late Stone Age (LSA) a Àfrica.
14. Medi i cultura al Paleolític mig europeu. El mode de vida neandertal.

15. La transició Paleolític mig - Paleolític superior. L'aparició del Homo sapiens sapiens i la problemàtica dels últims neandertals.
16. Medi i cultura al Paleolític superior europeu. El mode de vida dels Homo sapiens.

Metodologia

ACTIVITAT DIRIGIDA 40h

Assistència a classes teòriques dirigides per el/la professor/a.

Assistència a sessions de seminaris i pràctiques dirigides per el/la professor/a. Lectura comprensiva de textos.

ACTIVITAT AUTÒNOMA 90h

Estudi personal. Preparació de presentacions orals.

Recerca bibliogràfica i lectura de textos

Realització de ressenyes, treballs i comentaris analítics.

SUPERVISIÓ DELS TREBALLS 15h.

Seguiment i comentari dels treballs particularment i en grup en el despatx.

AVALUACIÓ 5h

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques dirigides pel professor	30	1,2	3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14
Seminaris a l'aula	10	0,4	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 15
Tipus: Supervisades			
SEGUIMENT DEL TREBALL EN GRUP i dels treballs individuals escrits	17	0,68	1, 2, 3, 8, 10, 11, 12, 13, 15
Visita optativa a algun jaciment emblemàtic (Abric Romanir, Coves de Serinyà, etc.), a definir	0	0	2, 5, 6, 10, 11
Tipus: Autònomes			
Estudi personal	62,5	2,5	1, 2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12, 15
recerca bibliogràfica i documental	10	0,4	1, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 12
Redacció de treballs escrits de comentaris de textos	17,5	0,7	2, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 15

Avaluació

La matèria s'avaluarà mitjançant presentacions orals i seminaris (individuals i en grups):

Els i les alumnes han de participar activament en les discussions a classe durant les exposicions teòriques i especialment en els seminaris de discussió (10h de seminaris). 5%

Els i les alumnes han de fer un treball de grup i presentar-ho per a la seva discussió a classe (la presentació 1,5 hores). 40%

Els i les alumnes hauran de fer treballs, ressenyes, resums i comentaris analítics sobre els textos i altres documents (55%).

RE-AVALUACIÓ

Es farà una prova oral (1,5 hores max.) sobre tota la matèria tractada en les classes teòriques i seminaris. Només es podran acollir a la re-avaluació l'alumnat que hagi presentat els treballs escrits.

En cas de no haver participat adequadament en el treball col·lectiu la prova oral es complementarà amb una prova escrita i es perllongarà fins a 3 hores.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Participació en els debats a classe	5	0	0	2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15
presentació d'un treball de grup	40	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15
Realització d'exercicis orals i escrita	55	1,5	0,06	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15

Bibliografia

Andrefsky, W. (1998) Lithics. Macroscopic approaches to analysis. Cambridge Univ. (KA AND)

Agustí, J. y Antón, M. (2011). La gran migración. La evolución más allá de África, Crítica.

Bailey, G. 1983: Hunter-Gatherer Economy in Prehistory: A European Perspective. Cambridge: Cambridge University Press.

Bermúdez de Castro, J. M., Arsuaga, J. L. y Carbonell, E. (1995). Evolución humana en europa y los yacimientos de la sierra de atapuerca. Soria, Junta de castilla y león.

Bettinger, R. L. 1991. Hunter-Gatherer. Archaeological and Evolutionary Theory. Plenum Press, New York.

Binford, L. R. 1967. Smudge Pits and Hide Smoking: The Use of Analogy in Archaeological Reasoning. American Antiquity, 32 (1): 1-12.

Binford, L.R.: En busca del pasado. Ed. Crítica, Barcelona 1988

Boëda, E. (1994). Le concept Levallois: variabilité des méthodes. París, CNRS.

Boëda, E. (2013). Techno-logique & Technologie. París, CNRS Éditions.

Campbell, B.G.: Humankind emerging. Ed. Harper Collins Publishers. London 1992. 6a edició.

Carbonell, E., Arsuaga, J. L. y Bermúdez de Castro, J. M. (1999). "Monográfico Atapuerca." Journal of Human Evolution 37(3/4).

Cela, J. y Ayala, F. J. (2013). Evolución Humana. El camino de nuestra especie. Madrid, Alianza.

- Debenath A. & Dibble, H.L. (1993) Handbook of Paleolithic Typology. Vol. 1: Lower & Middle Palaeolithic of Europe. Philadelphia, Univ Pennsylvania. (BC 120 HAN)
- Dennell, R. R., W. (1996). "The earliest colonization of Europe: the short chronology revisited." Antiquity **70** (269): 535-542.
- Dennell, R. W. (2003). Dispersal and colonisation, long and short chronologies: how continuous is the Early Pleistocene record for hominids outside East Africa? *Journal of Human Evolution*, **45**: 421-440.
- Fleagle, J., Shea, J., Grine, F. E., Baden, A. L. y Leakey, R., Eds. (2010). Out of Africa I. The First Hominin Colonization of Eurasia. Vertebrate Paleobiology and Paleoanthropology.
- Foley, R. 2001. In the Shadow of the Modern Synthesis? Alternative Perspectives on the Last Fifty Years of Paleoanthropology. *Evolutionary Anthropology*, **10**: 5-14.
- Gamble, C. (2001). Las Sociedades Paleolíticas de Europa. Barcelona, Ariel.
- Gamble, C. (1993) Timewalkers. The prehistory of global colonisation. Stroud: Alan Sutton (Chapter 7). (BB 1 GAM)
- Gould, R. A. 1980. Living Archaeology. Cambridge University Press, Cambridge.
- Gowlett, J. A. J. y Wrangham, R. W. (2013). "Earliest fire in Africa: towards the convergence of archaeological evidence and the cooking hypothesis." Azania: Archaeological Research in Africa **48**(1): 5-30.
- Inizan, M-L., Roche, H., Tixier, J. (1992) Technology of knapped stone. Meudon, CREP. (KA INI)
- Isaac, G. Y Isaac, B., Eds. (1997). Koobi Fora: Research project. Plio-Pleistocene Archaeology.
- Isaac, G. y Isaac, B., Eds. (1997). Koobi Fora: Research project. Plio-Pleistocene Archaeology.
- Jones, S.; Martin R.; Pilbeam, D. (Eds.): Human Evolution. Cambridge Univ. Press. 1992.
- Kelly, R. L. 1995. The foraging spectrum: diversity in hunter-gatherer lifeways. Smithsonian Institution, Washington.
- Lee R.B. & Devore I., Eds. (1968) Man the hunter. Chicago, Aldine. (chapters by: Lee, Woodburn, Suttles, Balikci). (HB LEE)
- Klein, R. G.: The Human Career. Chicago, University of Chicago Press. 1999.
- Leakey, M. D. & Clark, J. D. (1971). Olduvai Gorge. Excavations in beds II, 1960-1963 and I. Cambridge, Cambridge University Press.
- Lee R.B. & Daly, R. (eds.) (1999) the Cambridge Encyclopedia of Hunters and Gatherers. Cambridge Univ.
- LEE R.B. & DEVORE I. (eds.) (1968). Man the hunter. Chicago, Aldine. (Chapters by: Lee, Woodburn, Suttles, Balikci).
- Leroi-Gourhan, A (1971). El gesto y la palabra. Publicaciones de la [Universidad Central de Venezuela, Caracas](#).
- Lewin, R.: Evolución Humana. Biblioteca Científica Salvat. Barcelona 1993.
- Lewin, R. & Foley, R.: Principles of Human Evolution. Oxford Blackwell. 2004.
- McGrew, W. C. 1998. Culture in Nonhuman Primates? *Annu. Rev. Anthropol.*, **27**: 301-328. Anthro Pers and also available online
- Mithen, S. (1996). The Prehistory of the Mind. London, Thames & Hudson. (BB 1 MIT) (chapters 7-10)

Morgan, T. J. H., Uomini, N. T., Rendell, L. E., Chouinard-Thuly, L., Street, S. E., Lewis, H. M., Cross, C. P., Evans, C., Kearney, R., de la Torre, I., Whiten, A. y Laland, K. N. (2015). "Experimental evidence for the co-evolution of hominin tool-making teaching and language." Nat Commun **6**.

Morwood, M. J. 1975. Analogy and the Acceptance of Theory in Archaeology. *American Antiquity*, 40 (1): 111-116. *Inst Arch Pers* and also available online

Roebroeks, W. y Van, T., Eds. (1995). The earliest occupation of Europe proceedings of the european science foundation workshop france) at tautavel, *Analecta praehistorica Leidensia*.

Roebroeks, W. (2006). "The human colonisation of Europe: where are we?" Journal of Quaternary Science **21** (5): 425-435.

Sackett, J. 2000. Human antiquity and the Old Stone Age: the nineteenth century background to palaeoanthropology. *Evolutionary Anthropology*, 9: 37-49. (*Anth-Per* and also available online)

Schick, K. & Toth, N.: Making silent stones speak. Human evolution and the dawn of technology. Ed. Touchstone. 1994

Smith, A. R., Carmody, R. N., Dutton, R. J. y Wrangham, R. W. (2015). "The significance of cooking for early hominin scavenging." Journal of Human Evolution **84**(0): 62-70.

Stringer, C. & Andrews, P. (2005). *The Complete World of Human Evolution*. Thames & Hudson, London

Stringer, CH.; Gamble, CL.: *En busca de los Neandertales*. Ed. Crítica. Barcelona 1996.

Stringer, C. & Andrews, P. (2005). *La evolución humana*. Akal

Torre, I. de la: *La Arqueología de los Orígenes humanos en África*. Madrid, Akal. 2008.

Tattersall, I. 2000. Paleoanthropology: The Last Half-Century. *Evolutionary Anthropology*, 7: 2-16.

Whiten, A., Boesch, C. (2001). "The Culture of Chimpanzees." Scientific American **61**.

Whiten, A. (2015). "Experimental studies illuminate the cultural transmission of percussive technologies in Homo and Pan." Philosophical Transactions of the Royal Society of London B: Biological Sciences **370**(1682).

Wrangham, R. W., McGrew, W. C., Waal, F. D. y Heltne, P. (1996). Chimpanzee cultures, Harvard University Press.

Es completará un dossier amb Articles de les revistes que estarà penjant en un reservori digital:

Revista Atlántica mediterránea de Arqueología Social

Current Anthropology

Journal of Human Evolution

Science